

© CrowdSpark / Alamy Stock Photo

Kaouther Adimi (Alger, 1986) és llicenciada en literatura moderna i en gestió internacional de recursos humans. Va decidir instal·lar-se a París després de viure a Alger, Orà i Grenoble, i es considera algeriana i francesa d'adopció. Els seus relats curts han estat distingits dues vegades amb el premi Jove Escriptor Francès de Muret (2006 i 2008) i el premi del FELIV (Festival Internacional de la Literatura i del Llibre Juvenil d'Alger, 2008). Amb la seva primera novel·la, *L'envers des autres* (2011), va guanyar el premi literari de la Vocació. El setembre del 2017 va publicar *Les nôtres richesses* (Periscopi, 2018), el llibre que l'ha consagrat en l'escena francesa i algeriana i pel qual ha obtingut el premi Renaudot des Lycéens i el premi de l'Estil 2017, i que va ser seleccionat per l'acadèmia del premi Goncourt 2017.

Anna Casassas Figueras, llicenciada en dret, va exercir d'advocat a Figueres durant set anys fins que ho va deixar per dedicar-se exclusivament a la traducció literària del francès i l'italià al català.

Ha rebut el premi Mots Passants de la Universitat Autònoma de Barcelona per la millor traducció publicada el 2009 pel llibre, escrit originalment en francès, *El manuscrit trobat a Saragossa*, de Jan Potocki, i l'any 2010 obté el Premi Vidal Alcover de l'Ajuntament de Tarragona pel projecte de traducció de *La cena de le ceneri*, de Giordano Bruno. L'any 2016 obté el premi Trajectòria atorgat per l'Associació d'Editors en Llengua Catalana.

Laurence Houot, *Franceinfo* – «*Les nostres riqueses* és una novel·la d'aventures, un himne a la literatura i una immersió a fons a l'Algèria d'ahir i d'avui. Una perla. [...] Aquesta construcció hàbil endinsa el lector en un viatge per terres algerianes, des dels anys trenta fins als nostres dies, pels seus lligams amb França, teixits, estripats i tan complicats de desfer. El lector es queda impactat per la dolçor i el pudor del text, encara que relata fets d'extrema violència, però que l'escriptora evoca a través del silenci, fora d'escena. La novel·la de Kaouther Adimi és també, i sobretot, un cant a la literatura, a les paraules, als llibres, a la cultura, que són “les veritables riqueses”, aquelles que tenen el poder de salvar-nos.»

Florence Bouchy, *Le Monde* – «Amb *Les nostres riqueses*, Kaouther Adimi reviu la memòria de qui va ser el primer editor d'Albert Camus, de Jules Roy, d'Albert Cossery i d'Emmanuel Roblès, i que va consagrar la seva vida a “publicar, col·leccionar, fer descobrir, crear relacions a través de l'art”. En reinventa els diaris fent-ne reviu les il·lusions. [...] Entre la reconstrucció històrica i la ficció, recrea els records de Charlot, fa reviu les seves passions i dificultats, les seves idiosincràsies com a editor i la seva preferència per les empreses col·lectives. I retorna amb justícia a Alger, la seva ciutat, que com un cor antic acompanya el camí d'Edmond Charlot i el destí de la llibreria, cantant un himne a tots els personatges amagats de la història de la literatura.»

Adam Hocker, *Albertine* – «Un toc de llum.»

Matthieu Béjot, *Libération* – «Gràcies al talent d'aquesta escriptora, *Les nostres riqueses* rendeix un preciós homenatge a aquest combatent del llibre, un transmissor de la literatura i de llum entre les dues ribes del Mediterrani.»

Marina Cuollo, *Il Venerdì, La Repubblica* – «Narrat amb una autenticitat que circula entre el passat i el present, toca aquell punt que només un amant dels llibres pot tocar. Perquè l'autora acompanya el lector pels carrerons de l'alcassaba, on es troben els perfums i els colors d'Alger, i celebra la figura d'Edmond Charlot amb una desfilada de personatges i escriptors amics, amb amor i dedicació literaris. Això és *Les nostres riqueses*: un llibre per a qui estima els llibres.»

Laila Maalouf, *La Presse* – «Adimi descriu de manera sòbria, però amb força i mestratge, un tros de la història d'Algèria, des de les primeres hores de la insurrecció fins a les repercussions de la història viva a través d'aquesta atractiva llibreria. [...] Amb una ploma fina i penetrant, juga amb el temps, alternant el passat i el present. Tant ens fa recórrer els diaris d'aquest apassionat dels llibres que es llança maldestrament a l'edició, publicant les primeres obres d'un jove Camus i compartint converses amb Gide i Saint-Exupéry, com ens fa navegar fàcilment cap a Alger, que encara conserva les cicatrius de la colonització, i on el jove Ryad arriba de París per buidar la llibreria, llibres inclosos, per a la imminent obertura d'una botiga de bunyols.»

Jean-Michel Thénard, *Le Canard enchaîné* – «Kaouther Adimi ha jugat i ha guanyat.»

Olivia de Lamberterie, *Elle* – «*Les nostres riqueses* és una declaració d'amor meravellosa a la literatura, un vincle únic entre les èpoques i els éssers.»

Christine Marcandier, *Diacritik* – «*Les nostres riqueses* de Kaouther Adimi no és només la novel·la d'un lloc ni el relat imaginari d'una vida. És també el fresc d'un país de prop d'un segle, una narració polifònica a l'altura d'uns moments com-

plexos, que tracta del tancament anunciat d'un espai concebut com una utopia o de la crònica d'una resistència de múltiples facetes. [...] *Les nostres riqueses* és, per damunt de tot, una declaració d'amor a la literatura, als llibres com a objectes, a les llibreries com a lloc de vida i de trobades, a un home de lletres que va dedicar la seva existència a la literatura com a acte de resistència.»

Emmanuelle Caminade, *L'Or des livres* – «Aquest bell conte, amb personatges entranyables, narrat per Kaouther Adimi amb l'humor, la fantasia i la poesia tan característiques de la seva escriptura, dibuixa en paral·lel un emotiu retrat d'Alger, aquesta ciutat estimada on l'autora ha crescut durant els anys negres, tot desitjant recordar-nos les arrels de la tragèdia d'Algèria [...]. Un llibre que il·lustra el somni d'una comunitat artística i literària oberta i pacífica, que uneix especialment les dues ribes del Mediterrani, que sembla que són també les de l'autora.»

Elisabeth Barillé, *Le Figaro Magazine* – «Un tema punyent. Calia imprimir-li un ritme, una vivència, una tensió, destinats a sacsejar el rellotge del temps. Kaouther Adimi, nascuda cinquanta anys després d'aquell mític esdeveniment, aconsegueix de manera brillant aquest triple salt.»

Julien Robitaille, *Les Libraires* – «També és un poderós recordatori dels errors i dels compromisos de les elits polítiques i intel·lectuals de l'època, així com de la seva herència, amagada sota l'estora. Tot plegat, amb una llengua bella i sòbria que deixa tot l'espai als mots perquè facin el seu efecte.»

Nadia Ghanem, *HuffPost Maghreb* – «*Les nostres riqueses* és un homenatge molt bonic a Edmond Charlot, a la llibreria Les Vrai Richesses i a tots els autors que hi van debutar. És

també un missatge dirigit a una joventut visionària que, malgrat tots els obstacles, sempre aconseguirà transformar els somnis en realitat.»

Dominique Ranaivoson, *Africultures* – «Una novel·la de la rehabilitació, de la reconciliació, de l'exhortació.»

Kaouther Adimi

Les nostres riqueses

Una llibreria a Alger

Traducció del francès d'Anna Casassas

ANTÍPODA, 31

Títol original: *Nos richesses*

© 2017 Kaouther Adimi / Éditions du Seuil 2017

Primera edició: novembre del 2018

© de la traducció: Anna Casassas Figueras, 2018

© de la fotografia de la coberta: Science and Society Picture Library

© de la fotografia de l'autora: CrowdSpark / Alamy Stock Photo

© d'aquesta edició: Edicions del Periscopi SL, 2018

Publicat per Edicions del Periscopi SL

info@periscopi.cat

Web: www.periscopi.cat

Facebook: www.facebook.com/Periscopi

Twitter: twitter.com/Ed_Periscopi

Impressió: Romanyà Valls

Sant Joan Baptista, 35

08789 – La Torre de Claramunt

Barcelona

Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Edició a càrrec d'Aniol Rafel i Marta Rubirola

Maquetació i disseny interior: Tono Cristòfol

Correcció: Miquel Saumell Santaegènia, Òscar Lozano i Núria Saurina Eudaldo

Disseny de la col·lecció i coberta: Tono Cristòfol

Aquest llibre s'ha imprès amb un paper offset cru de noranta grams i ha estat compaginat amb la tipografia Caslon Pro en cos 12.

Dipòsit legal: B 24109 - 2018

ISBN: 978-84-17339-14-2

Tots els drets reservats. Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics.

El Biar
baixo cap al port
pel camí del Télemly
que refulgeix al sol.
El carrer Charras fa olor d'aniset.
Fullejo un llibre
a Les Vraies Richesses.

Frédéric Jacques Temple
Paysages lointains

Vindrà un dia que fins i tot les pedres cridaran per la immensa
injustícia comesa contra els homes d'aquest país...

Jean Sénac
Carta d'un jove poeta algerià a tots els seus germans

A tots els del carrer Hamani

Alger, 2017

Quan arribes a Alger, has d'agafar els carrers costeruts, pujar-los i després baixar-los. Aniràs a parar al carrer de Didouche Mourad, travessat per nombrosos carrerons com si fossin un centenar d'històries, a pocs passos d'un pont que comparteixen suïcides i enamorats.

Després hauràs de continuar baixant, deixar enrere bars i cafès, botigues de roba, mercats de fruita i verdura, de pressa, i, sense aturar-te, girar a l'esquerra, somriure al vell florista, recalcar-te un moment a una palmera centenària, no fer cas del policia que et voldrà fer creure que està prohibit, córrer darrere d'una cardina amb uns nens, i desembocar a la plaça de l'emir Abd al-Qadir. Potser passaràs de llarg del Milk Bar sense veure'l, de tan poc visibles que són a ple dia les lletres de la façana renovada de fa poc: el blau quasi blanc del cel i el sol enlluernador desdibuixen les lletres. Observaràs les criatures que escalen el pedestal de l'estàtua de l'emir Abd al-Qadir i somriuen ensenyant les dents, posant per als seus pares, que els fan fotos per córrer tot seguit a penjar-les a les xarxes socials. Un home fumarà

al pas d'una porta tot llegint el diari. L'hauràs de saludar i canviar-hi unes quantes paraules abans de recular, sense descuidar-te de ventar una ullada de costat al mar platejat que guspireja, les gavines que criden, un altre cop el blau, quasi blanc. Hauràs de seguir el cel, oblidar els edificis d'estil haussmannià i passar pel costat de l'Aéro-habitat, barra de formigó sobre la ciutat.

Estaràs sol, perquè cal estar sol per perdre's i veure-ho tot. Hi ha ciutats, i aquesta n'és una, en les quals qualsevol companyia és un pes. Cal passejar-hi com qui divaga, amb les mans a les butxaques i el cor encongit.

T'enfilaràs pels carrers, obriràs pesades portes de fusta que no estan mai tancades amb clau, acariciaràs l'impacte deixat a les parets per bales que van abatre sindicalistes, artistes, militars, mestres, persones anònimes, criatures. Fa segles que el sol il·lumina les terrasses d'Alger i fa segles que assassinem gent en aquestes mateixes terrasses.

Atura't un moment i seu en un dels graons de l'alcassa-ba. Escolta els músics joves que toquen el banjo, endevina les dones velles darrere de les finestres tancades, mira els nens que es diverteixen amb un gat sense cua. I el blau per damunt dels caps i als teus peus, el blau cel que es capbussa en el blau marí, taca d'oli que s'estén a l'infinit. Que ja no veiem, a pesar dels poetes que ens volen convèncer que el cel i el mar són una paleta de colors, que en qualsevol moment s'abillaran de rosa, de groc, de negre.

Oblida que els camins estan amarats de vermell, que aquest vermell no ha estat rentat i que, cada dia, els nostres passos s'hi enfonsen una mica més. De matinada, quan els cotxes encara no han envaït totes les artèries de la ciutat, podem sentir l'esclat llunyà de les bombes.

Però tu, tu agafaràs els carrerons que encaren el sol, oi que sí? Arribaràs, finalment, al carrer Hamani, que abans es deia Charras. Buscaràs el 2 bis, que et costarà de trobar perquè hi ha números que ja no hi són. Et trobaràs davant d'un aparador on hi posa «Un home que llegeix val per dos». Davant de la Història, la gran, la que va capgirar aquest món, però també de la petita, la d'un home, Edmond Charlot, que el 1936, quan tenia vint-i-un anys, va obrir la llibreria de préstec Les Vraies Richesses.

El matí de l'últim dia. La nit s'ha enretirat, inquieta. L'aire és més dens, el sol més gris, la ciutat més lletja. El cel està carregat de núvols. Els gats dels terrats estan a l'aguait amb les orelles dretes. El matí d'un últim dia és com un dia de vergonya. Els menys valents de nosaltres apressen el pas, fan veure que no entenen res. Els pares estiren pel braç els fills que s'entretenen, encuriosits.

Primer hi ha hagut un gran silenci, al carrer Hamani, abans carrer Charras. És estranya, tanta calma en una ciutat com Alger, sempre agitada i sorollosa, que constantment vibra, es queixa i gemega. Però al final el silenci s'ha acabat trencant quan uns homes han abaixat la persiana de l'aparador de la llibreria Les Vraies Richesses. Oh, des dels anys noranta que ja no és una llibreria, quan l'Estat la va agafar de mans de la senyora Charlot, la cunyada de l'antic propietari. És un simple annex de la Biblioteca Nacional d'Alger. Un lloc sense nom davant del qual els vianants rarament s'aturen. Nosaltres continuem dient-ne igualment la llibreria Les Vraies Richesses, de la mateixa manera que

durant molt de temps hem continuat dient carrer Charras en comptes de carrer Hamani. Som els habitants d'aquesta ciutat i la nostra memòria és la suma de les nostres històries.

«Feia vuitanta anys que aguantava!», escriu en una llibreta de tapes negres un jove periodista ple de zel enviat al lloc. Té ulls de fura, trobem, i això ens amoïna. Aquesta llibreria es mereix alguna cosa millor que aquest noi que es veu d'una llegua que és un arribista. «Poca gent, cel trist, ciutat trista, persiana trista davant dels llibres», afegeix a la seva llibreta abans de repensar-s'hi i ratllar «ciutat trista». Rumia i la cara se li contreu gairebé amb dolor. És un principiant. El seu pare, propietari d'una empresa important de plàstics, ha fet un tracte amb el redactor en cap: el contracte del fill a canvi de comprar-los espais de publicitat. Des de les nostres finestres, seguim amb els ulls aquest periodista una mica maldestre. «Entre una pizzeria i una botiga de queviures, hi ha l'antiga llibreria Les Vraies Richesses, que va ser freqüentada per escriptors il·lustres.» Mossega el bolígraf, escriu alguna cosa al marge. «(Un era Camus, però qui són els altres que surten a les fotos penjades a la llibreria? Edmond Charlot, Jean Sénac, Jules Roy, Jean Amrouche, Himoud Brahim, Max-Pol Fouchet, Sauveur Galliéro, Emmanuel Roblès... Ni idea. Investigar.) A fora, al graó on s'instal·lava el jove Albert Camus per corregir manuscrits, hi ha una planta. No la recull ningú. Última supervivent (o últim testimoni?). Aquesta llibreria/biblioteca està perfectament conservada: la bonica façana de vidres brilla amb mil esclats (comprovar si "brillar amb mil esclats" és un clicé).» Posa un punt i a part: «El Ministeri de Cultura s'ha negat a respondre les preguntes que li vam fer. Per

què s'ha venut una biblioteca municipal a un particular? No preocupa a ningú, que ja no puguem llegir ni instruir-nos? Un home que llegeix val per dos. És el que posa en francès i en àrab a l'aparador de la llibreria, però un home que no llegeix no val res». Ratlla aquesta última frase i continua: «En aquests temps de crisi econòmica, a l'Estat li sembla bé vendre aquests llocs al millor postor. Fa anys que dilapida els diners del petroli i ara els ministres exclamen: “És la crisi”, “No hi podem fer res”, “No és cap drama, la gent necessita pa, no pas llibres, venem biblioteques i llibreries”. L'Estat malvèn la cultura per construir mesquites a cada cantonada! Hi va haver un temps que els llibres eren tan preciosos que els miràvem amb respecte, que en prometièm als nens, que en regalàvem a les persones estimades!».

Content d'aquest esbós d'article, el periodista s'allunya, amb la llibreta negra a la mà i el bolígraf a la butxaca, sense ni mirar l'Abdallah, l'encarregat dels préstecs a Les Vraies Richesses, a qui nosaltres diem el llibreter. L'home està tot sol a la vorera del carrer Charras. Fa quasi dos metres i, encara que s'hagi de repenjar en un bastó, continua fent efecte. Porta una camisa blava i uns pantalons grisos. Sobre les espatlles, hi duu una roba blanca, de cotó egipci gruixut, neta però una mica esgrogueïda. Té la cara arrugada, la boca ben dibuixada, està pàl·lid. No diu res. Es limita a observar el gran aparador amb uns ulls negres immensos i penetrants. És taciturn, l'Abdallah, és un home orgullós que va créixer a la Cabília en una època i en un país en què no es parla dels sentiments. Tot i així, si el periodista s'hagués molestat a interrogar-lo, el vell potser li hauria explicat, amb la seva veu greu, sedant, el que aquest lloc representa per a ell i per què avui té el cor trencat. Oh, segur que no utilitzaria l'expressió

cor trencat, ell faria servir altres paraules. Preferiria les emocions tenyides de ràbia, tot aguantant fort la roba blanca que l'envolta i que no abandona mai. Però el periodista ja és lluny. Xiula al seu despatx mentre tecleja frenèticament. No s'adona que els seus xiulets fan posar nerviosos els companys, que es llancen mirades significatives.

Al carrer Hamani, abans carrer Charras, la llum grisa del sol d'hivern té treballs a il·luminar el carrer. Els comerciants obren les botigues tranquil·lament, sense presses. Una botiga de roba, una de queviures, un restaurant, la carnisseria, la perruqueria, la pizzeria, un bar... Salutem l'Abdallah amb un cop de cap o prement-li una mica el braç. Sabem el que sent. Qui no ha viscut un últim dia, aquí? Unes criatures travessen el carrer sense respectar els passos de vianants tornats a pintar de fa poc, sense preocupar-se pels conductors dels grans cotxes francesos, alemanys, japonesos —desfilada internacional— que toquen el clàxon. Els estudiants de l'institut porten motxilles firmades pels companys, fumen, flirtegen. Els nens petits porten bates blaves cordades fins al coll i les nenes davantals roses. Xisclen, es criden, riuen, xiuxiuegen. Un nen empenta l'Abdallah, murmura una disculpa alçant molt la cara per intentar trobar la mirada d'aquest home tan alt, abans de córrer cap a la seva germana gran, que li crida que s'afanyi si no vol rebre.

—Colla de mocosos —vocifera una dona amb el cap gros i els cabells recollits de qualsevol manera al clatell.

Equipada amb una escombra i una galleda d'aigua grisa d'olor química, frega la vorera.

Un dels nens li fa botifarra.

—Però què t'has pensat —respon la dona, i plaf, li llança tota la galleda d'aigua bruta.

El nen mira d'evitar-la, però l'aigua igualment li esquitxa els baixos dels pantalons de cotó beix.

—Ho diré a la mare! —exclama, amenaçador, i marxa corrent cap a l'escola.

El carrer torna a quedar en calma, estranyament fosc. Els botiguers escruten el cel, ansiosos. No estem acostumats a l'absència del sol.

—Farà un hivern dur, s'endurà molts desgraciats —afirma en Moussa, l'encarregat de la pizzeria del costat de Les Vraies Richesses. Al barri tothom en coneix la generositat i la taca de naixement en forma de continent africà que té a la cara.

L'Abdallah, recolzat al bastó, pensa que és el primer matí des de fa vint anys que en Moussa no l'anirà a veure amb un cafè. L'Abdallah sempre li va prohibir l'entrada a Les Vraies Richesses amb una beguda, per por que pogués tacar els llibres. Sap que a última hora de la tarda vindrà una nena amb la seva mare per triar llibres per passar la setmana. Amb faldilla rosa, rebeca blanca, sabates de xarol i una cueta de costat. Trobarà la porta tancada.

Abans, podíem veure l'Abdallah, a través de l'aparador resplendent de tan net, atrafegat, lluitant contra les formigues vermelles. De vegades, alguns adolescents del barri esperaven que es girés d'esquena per pispar-li llibres, cosa que destarotava el seu ordre. Ell els deixava fer i arronsava les espatlles. «Si així poden llegir, aquests nanos...», declarava a en Moussa. El seu amic sabia que els joves es venien

els llibres en un mercat d'allà a prop, però no gosava dir-ho a l'Abdallah.

Al barri, ens agrada aquest home gran i solitari. Què en podem explicar? No en sabem l'edat. No la sap ni ell. No se sap quan va néixer. Quan va arribar al món, el seu pare era a França, treballant en una fàbrica del nord. Ningú no va anar a registrar-lo. Per això el llibreter va amb papers sense data de naixement. Se n'endevina l'edat pel bastó, per les mans que li tremolen més que abans, per la manera com para l'orella, perquè ara parla més fort.

La seva dona va morir durant la dècada negra, just abans que ell arribés al carrer Hamani. Quan? On? Són preguntes de les quals ningú no sap la resposta. Aquí no es fa, de preguntar a un home per la seva dona, ni si és viva ni si és morta, tant si és guapa com lletja, estimada o odiada, tant si duu vel com no. Pel que en sabem, només té una filla, casada a la Cabília.

Quan l'Abdallah va començar a treballar a Les Vraies Richesses, nosaltres vam anar a mesurar la llibreria: set metres de llarg per quatre d'ample. A ell li agradava obrir els braços i dir que gairebé en podia tocar les parets. Al pis de dalt, al qual duia una escala molt dreta, hi va posar un matalàs i dues flassades gruixudes, perquè el local no tenia calefacció. Va comprar-se un fogonet elèctric, una nevera minúscula i un llum de peu. Feia les ablucions i es rentava la roba al lavabo de la llibreria.

Abans, havia treballat a l'annex d'un ajuntament timbrant papers. Hi havia documents de tota mena en els quals calia posar un timbre, tot el dia. Per sort, la gent l'apreciava i s'entretenia a parlar-hi. El 1997, quan la seva dona ja era

morta, va demanar el trasllat a la llibreria i li van enviar una carta on li indicaven que no se'n podria moure fins a la jubilació. Que va acabar arribant. Però se n'havien oblidat. No van enviar ningú a substituir-lo. Ell, incapaç d'abandonar el local, i sense tenir cap projecte ni cap lloc on anar, es va quedar sense queixar-se ni dir res a ningú.

Això és tot el que en sabem.

I un dia, van arribar les primeres cartes oficials que l'informaven que el local del 2 bis del carrer Hamani havia estat venut a un industrial, i que per tant pròximament Les Vraies Richesses hauria de tancar. L'Abdallah va pensar ingènua-ment que podria convèncer els representants de l'Estat de la importància de conservar el local obert. Va telefonar al Ministeri de Cultura, però no va aconseguir parlar amb ningú. Sempre comunicaven i no hi havia cap possibilitat de deixar un missatge perquè el contestador estava saturat. Va anar fins allà per veure com el conserge se'n burlava. A la Biblioteca Nacional, el van escoltar una bona estona abans d'acompanyar-lo fins a la porta sense dir-li ni mu, sense cap promesa. Quan el nou propietari va anar a visitar Les Vraies Richesses, l'Abdallah li va preguntar què tenia intenció de fer a la llibreria. «Buidar-la completament, treure tots aquests prestatges vells i pintar les parets perquè un nebot meu hi vengui bunyols. Hi haurà tota mena de bunyols: de sucre, de poma, de xocolata. La universitat és aquí a tocar, aquest lloc té un gran potencial. Espero que vostè serà un dels nostres primers clients.»

Vam anar-hi corrents, alertats pels crits, i vam trobar el propietari, que s'aixecava i s'espolsava la roba. L'Abdallah,

amb veu de tro i brandant el puny, cridava que no deixaria que destruïssin la llibreria del senyor Charlot. El propietari se'n va riure: «Ets tu el Charlot». No hi va tornar, però continuaven arribant cartes que recordaven a l'Abdallah que se n'hauria d'anar. Ell les ensenyava als joves advocats del barri, els que al migdia anaven a menjar les pizzes quadrades del restaurant d'en Moussa. Els advocats sacsejaven el cap i tustaven l'espatlla del llibreter.

—No s'hi pot fer res, contra l'Estat, ja ho saps, *haj*, i a més no és una llibreria, només és un petit annex de la Biblioteca Nacional. Tu mateix reconeixes que no ve ningú. Quants socis tens? Dos o tres, no? Per què vols lluitar per tan poca cosa? Ets vell, deixa-ho córrer. Deixa que es quedin el local, no pots oposar-t'hi —afirmaven.

—Així ho poden vendre tot? Avui una llibreria, demà un hospital? I jo he de callar i prou?

Els joves advocats, incòmodes, no contestaven i es limitaven a demanar una altra pizza i una ampolla de refresc més.

El dia abans del tancament, l'Abdallah es va trobar malament. El cor li anava molt de pressa i semblava que li volgués sortir del pit, es veia a venir. Va aconseguir obrir la porta de la llibreria abans de caure allà mateix. Tenia els ulls entelats. Va sentir soroll de passos que corrien. De passos que s'allunyaven. D'altres que s'acostaven. Va pensar en el cassó ple d'aigua que no trigaria a posar-se a bullir al pis de dalt. Va alçar els ulls fins a la gran foto del creador de la llibreria penjada del sostre, Edmond Charlot. L'Abdallah es va imaginar que es moria. L'envoltaven tot de criatures que, per la llueur tremolosa que tenien als ulls, també devien pensar el mateix.

En Moussa no tenia telèfon, sempre havia desconfiat de la tecnologia. Quan va sentir crits, va deixar la cafetera calenta sobre la taula sense preocupar-se per la taca que deixaria a l'hule. Va agafar el seu bastó i va sortir, i va veure l'aglomeració. L'ambulància no arribava prou de pressa. Uns joves del barri van carregar l'Abdallah a la furgoneta de l'adroguer i el van dur a l'hospital. Aguantaven com podien el vell guardià dels llibres invocant Déu, el primer i l'últim a qui la gent es dirigeix, aquí. L'Abdallah no aconseguia respirar amb normalitat. Tenia convulsions i semblava que busqués aire, amb els ulls fora de les òrbites. La furgoneta brandava corrent pels carrers d'Alger, evitant els clots, els ressalts i els gossos vagabunds. El metge va assistir el vell com es fa amb un animal que no trigarà a ser sacrificat i li va aconsellar que marxés d'Alger.

—Aquesta ciutat té unes regles i vostè no pot oposar-s'hi, això l'acabarà matant. Marxi, ja no hi té res a fer, aquí.

L'Abdallah va tornar a la llibreria. Es va ajeure a l'entresolat de Les Vraies Richesses, embolicat amb la seva roba blanca, i just abans d'adormir-se va pensar en la primera nit que hi havia passat, en la incredulitat que li produïa trobar-se en un lloc com aquell, ell que no havia pogut anar a estudi abans de la independència del país i que havia après a llegir l'àrab a la mesquita i, el francès, oh el francès, molt més tard i amb dificultat.

Des del tancament, l'Abdallah dorm en un minúscul recambró de la pizzeria del costat. És on emmagatzemen la farina, el llevat, les caixes de tomàquets, les garrafes d'oli i els pots d'olives. Ara també hi ha un matalàs d'escuma i

uns quants coixins. En Moussa hi té el seu amic clandestinament, sense que l'amo ho sàpiga. Quan no és allà, el llibreter s'està palplantat a la vorera, amb la roba blanca sobre les espatlles, repenjant-se amb la mà al bastó. Té els ulls humits i tota la ciutat s'avergonyeix d'haver desbaratat d'aquesta manera els últims anys d'aquest home.

Nosaltres ens rellevem per mirar que no li falti res. Els advocats ja no esmorzen al barri per por de topar amb ell i amb totes les seves preguntes, a les quals no tenen ganes de buscar respostes.

I una nit, mentre els joves del barri arreglaven el món davant de les portes de les cases, va arribar en Ryad, de vint anys, amb la clau de Les Vraies Richesses a la butxaca.